

Een bijzonder schrijven: gelaatsbedekkende kleding

442

Op 8 februari 2008 zonden de Minister van BZK en die van Justitie een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer over eventuele maatregelen tegen het dragen van gelaatsbedekkende kleding. Op het eerste gezicht betreft die brief bivakmutsen, nylonkousen, brede shawls, maxi-zonnebrillen, gasmaskers, laskappen, nonnenkappen, kortom alle kleding of wat daarvoor doorgaat, die het gelaat bedekt. Maar al snel blijkt dat het om de boerka en nikaab te doen is. Dat zat er dik in, maar de ministers kunnen dat moeilijk recht voor de raap schrijven. Immers: 'Een verbod dat uitsluitend gericht is op *islamitische* gelaatsbedekkende kleding, zou in strijd zijn met gelijkheids- en anti-discriminatiënormen (...)', aldus de ministers.

Waarom deze brief? De motivering begint aldus: 'In het coalitieakkoord is opgenomen dat ter bescherming van de openbare orde en veiligheid gelaatsbedekkende kleding kan worden verboden.' De brief belooft vervolgens een afweging die het kabinet daarover heeft gemaakt. De brief gaat echter grotendeels over een ander thema, namelijk niet over openbare orde en veiligheid, maar, mirabile dictu, communicatie. Inzake de openbare orde en veiligheid komt het kabinet tot de conclusie dat er voldoende wettelijke mogelijkheden zijn om veiligheidsrisico's in de openbare ruimte en in het openbaar vervoer 'op effectieve wijze tegemoet te treden' (wat een taal). Dat lijkt mij terecht en je zou verwachten dat daarmee de (nylon)kous af is. Dat is hij inzake de veiligheid echter niet geheel, want het kabinet ziet graag dat de openbaar vervoerbedrijven in hun algemene voorwaarden verbodsbepalingen inzake gelaatsbedekkende kleding opnemen. Vraag: als dat nodig is, waarom doet de overheid het dan niet zelf? Vervoerbedrijven zitten niet te wachten op het moeten nemen van maatregelen die potentieel discrimineren en vooral: die tot op heden niet nodig bleken.

De brief gooit het vervolgens over een heel andere boeg, niet gericht op veiligheid maar op communicatie. Luistert! Het kabinet wil 'komen tot invoering van

een verbod op gelaatsbedekkende kleding in het onderwijs (*al* het onderwijs, C.K.). Voorts zal het kabinet –mede gelet op de voorbeeldfunctie van de overheid – voor de openbare dienst een verbod effectueren.' Waarom? Nu volgt een ministerieel betoog dat nagenoeg geheel de boerka en nikaab betreft. Het kabinet acht open communicatie van 'essentieel belang voor een soepel en goed verlopend onderling verkeer tussen mensen in de samenleving. Wederzijdse acceptatie van verschil en gemeenschappelijkheid ontstaat als mensen onbelemmerd elkaar kunnen leren kennen en met elkaar omgaan. (...) Het kabinet meent dat de overheid een verantwoordelijkheid heeft om die open communicatie te waarborgen waar dat essentieel is voor het ontwikkelen en het functioneren van de democratische rechtsstaat.' Het staat er echt. Er worden boerka's gedragen en het functioneren van de hele democratische rechtsstaat is aan de orde. Maar daarbij blijft het niet. Opgevoerd worden waardenpluriformiteit, vrouwonvriendelijkheid, onbehagen, participatie, gelijke kansen enzovoort. Dit alles betreft een groep personen die volgens de brief zelf 'niet meer dan 100 vrouwen (nog niet één per 300 km², C.K.) betreft'. Misschien zijn het er maar zeventig of vijftig. Is het niet enigszins verrassend dat dit te verwaarlozen aantal voert tot de onderhavige plannen, gericht op communicatie e.d.? Bovendien lijken de briefschrijvers over het hoofd te zien dat het merendeel van de huidige 'communicatie' verloopt zonder waarneming van het gelaat der communicatoren en dat dat zelfs deels in het onderwijs het geval is. Men denke maar aan communicatie per telefoon, internet en geschreven teksten. Daar stelt de overheid toch ook niet dat de democratische rechtsstaat in het geding is, omdat het gelaat niet waarneembaar is? En wat te denken van het onderscheid in vorm en inhoud van de communicatie? Wat een politicus – die ik soms tot mijn ergernis zie – te berde brengt, kan aanmerkelijk nietszeggender, bedrieglijker of bedreigender zijn dan wat ik op de radio verneem van een onzichtbare moslima of andere

persoon. En wat te denken van communicatie op zich? Moet er steeds maar worden gecommuniceerd? Ik ben nogal eens tevreden een dag in stilte en zonder gesprekken met 'bevoegde gezagen' en (andere) communicatieve overheidsfunctionarissen te hebben mogen doorbrengen. Dat kost vaak heel wat moeite.

Wat het kabinet schrijft, stemt tot mededogen met degene die dit proza, al dan niet daartoe gedwongen, op zijn conto heeft staan. Maar dat niet alleen: het roept wantrouwen op jegens een overheid die dit soort schrifturen, die duidelijk anti-islam zijn en op gezochte argumenten berusten, het licht doet aanschouwen.

Strikt juridisch is het ook een interessant epistel. In het kader van de sociale zekerheid merkt het kabinet op dat het een gemotiveerde weigering van een werkgever om iemand aan te stellen die uitsluitend met gelaatsbedekkende kleding wenst te werken, in het algemeen kan billijken. Dit standpunt kan worden onderschreven, maar geldt het niet voor allerlei kleding die een werkgever disfunctioneel of contraproductief acht? Ook hanenkammen, piercings en andere exotische attributen dragende personen, dit wellicht ook op godsdienstige gronden, zullen niet bij iedere werkgever erg welkom zijn. Hier wordt van overheidswege juist vaak tolerantie en dergelijke gepreikt.

Het kabinet stelt dat het gelaatsbedekkende kleding op alle onderwijsinstellingen wil verbieden, dit in verband met goed onderwijs, het onderwijsproces, actief burgerschap en sociale integratie. Hierbij passen enige vragen. Moet en kan dat verbod ook gelden voor het bijzonder onderwijs? Zal het ook van toepassing moeten zijn op een islamitische school voor enkel vrouwen? En waarom moet hier centrale regelgeving komen, terwijl inzake de openbare dienst het kabinet alleen voor het rijksniveau maatregelen neemt en de kwestie voor het overige overlaat aan de gedecentraliseerde besturen? Dit overigens wel onder de aantekening dat het kabinet er van uitgaat dat ook daar de voorgestelde maatregelen worden genomen.

De conclusie van de brief luidt: 'Alles afwegend meent het kabinet dat hiermee op adequate en zorgvuldige wijze maatregelen worden getroffen waar dat noodzakelijk is, in het bijzonder met het oog op het waarborgen van de open communicatie in

de samenleving.' Afgezien van het feit dat de brief elders niet spreekt van noodzakelijk maar van wenselijk, wat iets anders is, ziet het ernaar uit dat de kledingcommunicatie van het kabinet met wat realistisch en nuchter ingestelde personen zoek is. De

brief zou lachwekkend zijn, als zij niet zo treurig was. ■

C.A.J.M. Kortmann (hoogleraar staats- en bestuursrecht Radboud Universiteit Nijmegen)

Volksgerecht, oproerkraaiers en potsenmakers

443

In het *NJB* verschenen in januari twee artikelen – van raadsheer mr. Van Maanen¹ en van professor Van Koppen², rechtspsycholoog – die misschien wel symbolisch zijn voor de wijze waarop met de zaak van Lucia de B. wordt omgesprongen.

Na een sterk betoog over de inconsistente handelwijze van de Hoge Raad in de zaak Lucia de B. wijdt Van Koppen in zijn artikel weinig vleierende woorden aan de 'buitenstaanders' die zich bezighouden met een 'volksgericht'. Een merkwaardige connotatie in een artikel dat gaat over de vernietigende uitspraak van het CEAS en de onnodige lange gang van deze zaak aan het adres van de mensen die het verzoek bij het CEAS hebben ingediend en heropening bepleiten.

Van Maanen toont zich in zijn stuk *not amused* over het feit dat niet-juristen zich bemoeien met de rechtspraak. Hij suggereert dat de wetenschappers die de petitie tot heropening van het onderzoek in de zaak Lucia hebben getekend zich nauwelijks of niet geïnformeerd hebben over deze zaak. Het woord onderbuikgevoel, dat door het CEAS gebruikt werd om aan te geven hoe men in het ziekenhuis en bij het OM te werk is gegaan, wordt nu door Van Koppen deze wetenschappers in de schoenen geschoven.

Al drie jaar lang laten de 'aanhangers', 'oproerkraaiers' of 'potsenmakers' respectvol de broedende kip van Justitie met rust om geen 'onnodige ruis' te veroorzaken. Als er echter geen beweging in die kip komt, kan

mijns inziens niet meer alleen respectvol gewacht worden, en zijn wij verplicht de feiten over deze – zowel voor Lucia als voor het Recht – zo ontluisterende zaak op gepaste wijze onder de aandacht van een breder publiek te brengen.

Deze complexe rechtszaak is niet alleen een zaak van juristen. De hybride 'het als juristen allemaal zelf goed te kunnen beoordelen' is waarschijnlijk mede de basis geweest van deze gerechtelijke dwaling. Juristen kunnen niet altijd de taal van wetenschappers, informatici, medici enzovoort begrijpen en de vertaalslag maken naar hun eigen vakgebied, dat veel minder ruimte laat voor twijfel en nuances. Dat is geen falen, maar wel een gegeven waar rekening mee gehouden moet worden.

Als juristen tóch de wetenschappelijke problemen in een proces eigenmachtig gaan beoordelen en onjuist weergeven, raken zij aan de beroepsethiek van de wetenschappers. Het moet voor deze juristen een bevreemdende ervaring zijn dat zo vele wetenschappers zich moreel verplicht voelen zich openlijk te distantiëren van de gebruikte 'wetenschappelijke' methodes in de zaak Lucia de B.

'E pur si muove!' riep Galileo Galilei op de pijnbank van justitie ...

Als een gezaghebbende hoogleraar rechtspsychologie als Van Koppen stelt dat de petitie van wetenschappers een stap terug kan betekenen voor de zaak van Lucia, betekent dat bijna ook dat die stap teruggezet kán en mág worden.

Het door hem gebruikte begrip van het 'Volksgerecht' doet daar nog een schepje bovenop. Het roept het beeld op van een bende imbeciele oproerkraaiers. Het is génant dat hij dit beeld oproept over een groep mensen die hun 'gerede twijfel' tonen. Maar men vindt het schijnbaar nog génanter als Vrouwe Justitia zich van de wijs zou laten brengen ...

De petitie van professor Richard Gill had een korte tekst: de vraag naar heropening werd erin ondersteund door citaten uit het rapport van de CEAS. Het zou de zevende Kerst voor Lucia in de gevangenis worden ...

Onze Lichtjesticht was vooral bedoeld als een opsteker voor Lucia. Het was een ingetogen bijeenkomst voor de vrouw, die wacht. Onoorbaar?

'Tot Lucia' was ik een brave saaie burger. Het is puur toeval dat ik voor het voetlicht moet komen en 'kabaal' moet maken. Voor deze kermis heb ik allerminst gekozen. Dat wij pas in december 2005 naar buiten zijn getreden met een uitvoerig onderzoek naar aanleiding van een bang vermoeden laat zien dat het voor ons geen sinecure was om 'oproerkraaiers te worden'. Dat kon pas na een uitvoerig dossieronderzoek waarbij twijfel overtuiging was geworden. Voor ons was dat een *point of no return*.

1. Van Maanen, *NJB* 2008, 5, p. 19 (aff. 1).

2. Van Koppen, *NJB* 2008, 65, p. 98 (aff. 2).